

Marko Marković (Gradina)

Hipertekst

U prvom dijelu rada daje se kratko tumačenje hiperteksta (navodi se definicija, izdvajaju tipovi, ukazuje na postupke obrazovanja, utvrđuje struktura i prezentiraju modeli), u drugom se govori o vrstama hipertekstova, a u trećem (centralnom) tumači roman kao hipertekst.

0. U najužem smislu hipertekst predstavlja objedinjavanje najmanje dva-ju tekstova. U širem smislu to je organizacija tekstualnog materijala u obliku prelaza, povezivanja tekstova i njegovih dijelova. U hipertekstu dolazi do integracije kojom se (a) narušava, prekida ili zaustavlja linijsko, kontinuirano pripovijedane radi unošenja nove, dodatne informacije, igre ili stvaranja efekta, (b) grana primarni tekst na sekundarne tekstove, (c) pojavljuje aleotorički prelaz (po izboru korisnika). Kroz hipertekst čitalac se probija birajući ovaj ili onaj pravac u mreži mnogobrojnih unutrašnjih staza koje se ne potčinjavaju jedna drugoj. Pri tome se tekst može dopisivati ili završavati po vlastitom nađenju. Osnovna funkcija hiperteksta sastoji se u produbljivanju, proširivanju i objedinjavanju informacije različitih izvora. Hipertekst se odlikuje nelinearnošću (ne mora se čitati samo slijeva nadesno ili s početka prema kraju), disperzivnošću, interaktivnošću i reverzivnošću. Pri tome se pojavljuju različiti smisaoni i interpretativni putevi.¹

1. Hipertekst ima složenu strukturu. Nju čine: 1) čvorovi (glavni dio, segment sa informacijom, sadržaj, posebno izdvojene baze podataka i sl.), 2) veze između čvorova (jednosmjerne, dvosmjerne i raznosmjerne, ponekad u obliku aferentacije – povratne veze), 3) mehanizam navigacije.

Hipertekstovi mogu biti sintagmatski i paradigmatički. Njihovim kombinovanjem nastaje ukrštajuća struktura.²

2. Za tipološko izdvajanje hipertekstova koriste se različiti kriterijumi.

3. Hipertekst romana PRED ZORU obuhvata sve njene intrahipertekstove (segmente).

¹ To se uklapa u koncepciju otvorenog teksta Umberta Eka.

² Takav model generiše hipertekst koji se može označiti kao gigatekst, megatekst, supertekst, gigamegatekst, supergigatekst i sl.

4. Inicijalni hipotekst počinje konstatacijom o kontrastu nerealnosti i realnosti. Prva (nerealnost) otvara roman: *Zima je, sneg zameo sve do kućnih vrata i svemu **oduzeo stvarni oblik**, a dao jednu boju i jedan vid*. Druga je najveća realnost – smrt:

*Pod tom belinom iščezlo je [...] i **malo groblje** na kom samo najviši krstovi vrhom vire iz dubokog snega. Jedino tu se vide tragovi uske staze kroz celac sneg; staza je proprćena juče za vreme **Petrovog pogreba**.*

Slijedi slika dvaju fratara (koji popisuju imovinu ostalu od Petra). Rečenica:

*Kad ih čovek tako gleda i sluša, sve se u njemu i nehotice **okreće** od života ka smrti, od onih koji broje i prisvajaju **ka onom koji je sve izgubio i kome više ništa i ne treba, jer ni njega nema**.*

dolazi kao hiperlink za hipotekstovnu naracijsku liniju čiji je nosilac Petar.

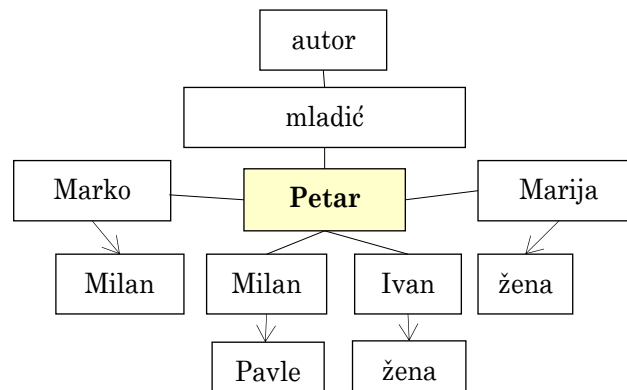
Tim se hiperlinkom otvara hipotekst broj dva (434 znaka) retrospektivnog karaktera. On je sastavljen od dva odlomka. U prvom se autor vraća na tri dana unazad kad je Petar još bio živ: mladić posmatra sa prozora Petrov grob i razmišlja o njegovim pričanjima.

Sve do pre tri dana na tom po širokom minderluku, sa kojega je već nestalo dušeka i prostirke a ostale samo gole daske, ležao je ili čak sedeo Petar i – pričao. I sada, dok gleda njegov grob u snegu, mladić u stvari misli na njegova pričanja. I sve bi hteo, i po treći i po četvrti put, da kaže kako je lepo umeo da priča. Ali to se ne može kazati.

Pisac uvodi pojam štafetne tehnike pripovijedanja (Džadžić 1996^a: 118, 211). Poređenje sa štafetom može se smatrati adekvatnom kada je u pitanju jedan od triju bitnih elemenata – postupak ‘predaja u trku predmeta iz jedne ruke u drugu, a onda u treću, četvrtu...’, a u odnosu na druga dva elementa nije potpuno korektno: a) predmet koji se uručuje nije, kao kod štafete, isti, već uvijek različit (uvek je druga priča), b) nosilac štafetne palice vrši tu funkciju samo jednom, dok u avlijskim pričama on odlazi, ponovo dolazi, ponovo preuzima riječ.

Mnoštvo pripovedača se „štafetnom“ tehnikom pripovedanja saobražava tom zahtevu. Istina je jedna, a vremena su razna, i pojavni oblici te istine su različiti. Anonimni kazivač poneo je štafetu legendom o braći – neprijateljima (Džadžić 1996^a: 219).

Paradigmatika shema nosilaca avlijskih hipotekstova izgleda ovako:

Ilustr. 1. Paradigmatski avlijskih hipertekstovi

Zbog velikog obima prikupljene građe i raznorodnih rezultata analize za koje je bio potreban širi prostor u radu je detaljno razmotren samo intrahipertekst, interhipertekst i suprahipertekst (pri tome je cjelovito protumačena samo linearna struktura), dok će ostali dijelovi istraživanja posvećeni superhipertekstu, ekstrahipertekstu, parahipertekstu i retohipertekstu biti objavljeni na drugom mjestu.

Izvori

- Andrić 1981^a: Andrić, Ivo. SVESKE: In: *Sabrana dela*, knj. 17. Urednik Vuk Krnjević. Priredili: Vera Stojić, Petar Džadžić, Muharem Pervić, Radovan Vučković. Beograd – Zagreb – Sarajevo – Ljubljana – Skopje – Titograd: Prosveta – Mladost – Svjetlost – Državna založba Slovenije – Misl – Pobjeda. 427 s.
- Andrić 1981^b: Andrić, Ivo. JEDAN BOSANSKI POSLANIK U CARIGRADU: In: *Sabrana dela*, knj. 13. Urednik Vuk Krnjević. Priredili: Vera Stojić, Petar Džadžić, Muharem Pervić, Radovan Vučković. Beograd – Zagreb – Sarajevo – Ljubljana – Skopje – Titograd: Prosveta – Mladost – Svjetlost – Državna založba Slovenije – Misl – Pobjeda. S. 169–184.
- Andrićev Gralis-Korpus-www: Andrićev Gralis-Korpus. In: http://www-gewi.uni-graz.at/gralis/korpusarium/gralis_korpus.html. 15. 7. 2015.

Literatura

- Bogdanović 1984: Bogdanović, Marijan. *Ljetopis kreševskog samostana (1765–1817): Izvještaj o pohodu bosanskog vikarijata 1768*. Priredio I. Gavran. Sarajevo: Veselin Masleša. 333 s.
- Brlenić-Vujić 1981: Brlenić-Vujić, Branka. Prostor i vrijeme unutar PROKLETE AVLIJE. In: Nedeljković, Dragan (gl. urednik). *Delo Ive Andrića u kontekstu evropske književnosti i kulture*. Beograd: Zadružbina Ive Andrića. S. 389–403.

- Burkhart 1989: Burkhart, Dagmar. Das künstlerische Weltmodell in Ivo Andrić Erzählung PROKLETA AVLIJA. In: Burkhart, Dagmar (Hg.). *Kulturraum Balkan. Studien zur Volkskunde und Literatur Südeuropas*. Berlin –Hamburg.
- Hammer 1827–1833: Hammer, Joseph von. *Geschichte des Osmanischen Reiches*. 10 Bände. Pest.
- Hammer 1979: Hammer, Joseph von. *Historija turskog (osmanskog) carstva*. 1. Prijevod Nerkeza Smailagića. Zagreb: Elbookers. 542 s.
- Hodel 2011: Hodel, Robert. O funkciji divergencije u PROKLETOJ AVLIJI. In: Hodel, Robert. *Andrić i Selimović: forme aktuelnosti*. Sarajevo: Dobra knjiga. S. 55–77.

Marko Marković (Gradina)

Hypertext

The first part gives a brief interpretation of hypertext (its definition, types, formation, structure and models), the second deals with various forms of hypertext, and the third (the main) represents PRED ZORU as hypertext focusing on 1. Narration (the violation, delay and interruption of the linear narrative); 2. Characters as bearers of narrative discontinuity; 3. Hyperlinks.

Marko Marković
Institut za slavistiku
Duboki Potok 20
31 000 Graz
marko.markovic@gmail.com